

III PHƯƠNG PHÁP VÀ HÌNH THỨC DẠY HỌC ĐẠO ĐỨC 2

1. Một số điểm cần lưu ý

Để hình thành và phát triển các phẩm chất, năng lực của HS thông qua các bài học Đạo đức, GV cần đổi mới phương pháp, hình thức dạy học theo hướng:

1.1. Chú trọng tổ chức các hoạt động để HS khám phá, phân tích, khai thác thông tin, xử lý tình huống, trường hợp điển hình; tăng cường sử dụng các thông tin, tình huống, trường hợp ở thực tế cuộc sống xung quanh, gắn gũi với đời sống HS trong việc phân tích, đối chiếu, minh họa để các bài học vừa có sức hấp dẫn, vừa nhẹ nhàng, hiệu quả; coi trọng tổ chức các hoạt động trải nghiệm để HS tự phát hiện và chiếm lĩnh kiến thức mới, phát triển kỹ năng và thái độ tích cực, trên cơ sở đó hình thành, phát triển phẩm chất và năng lực của người công dân tương lai. GV cần lưu ý hướng dẫn HS rèn luyện các kỹ năng mềm, như: lắng nghe, biểu cảm, chia sẻ, thuyết trình, hợp tác, tự nhận thức, ra quyết định,...

GV không giảng giải quá nhiều mà đóng vai trò là người định hướng, tổ chức, gợi mở, khích lệ, lắng nghe tích cực và tổng kết, tạo điều kiện cho HS được trải nghiệm, hoạt động và chủ động chia sẻ ý kiến.

1.2. Kết hợp giữa các phương pháp dạy học truyền thống với các phương pháp dạy học hiện đại theo hướng tích cực hoá hoạt động của người học; tăng cường sử dụng các phương pháp dạy học đặc thù của môn học như: giải quyết vấn đề, phân tích trường hợp điển hình kết hợp nêu những tấm gương tiêu biểu; xử lý tình huống; động não; kể chuyện; trò chơi; thảo luận nhóm; đóng vai;...

1.3. Kết hợp các hình thức dạy học theo hướng linh hoạt, phù hợp, hiệu quả: dạy học theo lớp, theo nhóm và cá nhân; dạy học trong lớp và ngoài lớp, ngoài khuôn viên nhà trường; tăng cường thực hành, rèn luyện kỹ năng trong các tình huống cụ thể của đời sống; tích cực sử dụng các phương tiện dạy học hiện đại nhằm đa dạng, cập nhật thông tin, tạo hứng thú cho HS.

1.4. Phát huy tối đa quyền được tham gia của HS, đồng thời kết nối với phụ huynh để cùng tham gia vào quá trình giáo dục HS ở nhà.

2. Một số phương pháp dạy học môn Đạo đức

Để dạy học môn Đạo đức theo định hướng phát triển năng lực HS, bên cạnh việc kế thừa và làm mới những phương pháp dạy học truyền thống như giảng giải, thuyết trình, đàm thoại,... GV cần thường xuyên áp dụng những phương pháp dạy học mới. Sau đây là một số phương pháp dạy học thường được sử dụng trong dạy học Đạo đức theo định hướng phát triển năng lực HS.

2.1. Kể chuyện

2.1.1. Khái niệm

Kể chuyện là phương pháp dùng lời để thuật lại câu chuyện, từ đó rút ra bài học giáo dục.

2.1.2. Các bước tiến hành

- Chuẩn bị:
 - + GV lựa chọn câu chuyện phù hợp với chủ đề/bài học, khả năng tiếp thu của HS, tạo được hứng thú, có tác dụng giáo dục.
 - + Xác định tư tưởng giáo dục chủ đạo, các tình tiết, tình huống cơ bản, đặc điểm nhân vật.
 - + Tập kể chuyện cho trôi chảy.
 - + Lựa chọn phương tiện trực quan minh họa cho câu chuyện (tranh ảnh, video,...).
- Kể chuyện:
 - + GV giới thiệu khái quát về câu chuyện nhằm định hướng cho HS nội dung câu chuyện.
 - + GV kể chuyện, kết hợp với việc trình bày trực quan.
- Phân tích truyện:

GV nêu câu hỏi liên quan đến câu chuyện để khai thác biểu tượng về chuẩn mực hành vi. Bước này thường được thực hiện bằng phương pháp đàm thoại, thảo luận nhóm.

2.1.3. Yêu cầu sư phạm

- GV cần nắm vững nội dung, tư tưởng chủ đạo và bài học giáo dục của câu chuyện.
- Để việc kể chuyện tự nhiên, sinh động, GV cần nhập vai, dùng ngôn ngữ trong sáng, dễ hiểu, kết hợp với các phương tiện trực quan.

Gợi ý: Để hình thành và phát triển năng lực cho HS, GV cần tạo điều kiện cho HS tham gia kể chuyện ở những mức độ khác nhau.

2.2. Thảo luận nhóm

2.2.1. Khái niệm

Thảo luận nhóm là phương pháp tổ chức cho HS trao đổi với nhau theo nhóm để giải quyết một vấn đề giáo dục.

2.2.2. Các bước tiến hành

- Chuẩn bị: GV cần:
 - + Xác định rõ nội dung cần thảo luận.
 - + Dự kiến đáp án và khả năng tham gia thảo luận của HS.
 - + Chuẩn bị phiếu thảo luận nhóm.
- Thảo luận:
 - + GV nêu nội dung thảo luận và cách thực hiện nhiệm vụ.
 - + GV chia lớp thành các nhóm, giao nhiệm vụ, giới hạn thời gian thảo luận.

- + Các nhóm thảo luận.
- Trình bày kết quả và kết luận:
 - + HS đại diện nhóm trình bày kết quả thảo luận trước lớp. Các nhóm khác nhận xét, bổ sung.
 - + GV nhận xét, kết luận.

2.2.3. Yêu cầu sư phạm

- Vấn đề thảo luận cần gần gũi, thiết thực, vừa sức.
- Chia nhóm phù hợp về số lượng và trình độ, tránh việc chia nhóm quá đông hoặc các nhóm không cân sức.
- Tạo không khí thân thiện, dân chủ trong thảo luận để HS tự do bày tỏ ý kiến; động viên khen ngợi kịp thời để HS phấn khởi, tích cực thảo luận.
- GV cần nắm bắt kịp thời để hỗ trợ các nhóm gặp khó khăn trong quá trình thảo luận.

2.3. Tập luyện theo mẫu hành vi

2.3.1. Khái niệm

Tập luyện theo mẫu hành vi là phương pháp tổ chức cho HS thực hiện các thao tác của mẫu hành vi.

2.3.2. Các bước tiến hành

- Chuẩn bị: GV cần:
 - + Xây dựng mẫu hành vi.
 - + Chuẩn bị phương tiện, đối tượng làm mẫu.
 - + Dự kiến thời gian, thời điểm dành cho việc luyện tập.
- Luyện tập:
 - + GV nêu rõ các yêu cầu cần đạt của việc tập luyện theo mẫu hành vi.
 - + GV trình bày mẫu.
 - + HS lặp lại mẫu hành vi; các HS khác nhận xét.
 - + GV nhận xét, đánh giá.

2.3.3. Yêu cầu sư phạm

- Mẫu hành vi cần phải phân tích được thành các thao tác cụ thể; có thể linh hoạt khi thực hiện, tránh cứng nhắc, máy móc.
- Các thao tác của mẫu hành vi phải phù hợp với chủ đề/bài học và thực tiễn cuộc sống.
- Cần chỉnh sửa ngay từ đầu những sai sót của HS khi thực hiện theo mẫu hành vi.
- Cần tạo điều kiện cho tất cả HS trong lớp đều được tập luyện.

2.4. Tổ chức trò chơi

2.4.1. Khái niệm

Tổ chức trò chơi là phương pháp tổ chức cho HS thực hiện những hành động phù hợp với bài học thông qua một trò chơi nào đó.

2.4.2. Các bước tiến hành

- Chuẩn bị: GV cần:
 - + Thiết kế trò chơi: Tên trò chơi, nội dung, cách chơi, luật chơi.
 - + Dự kiến những HS tham gia trò chơi.
 - + Chuẩn bị phương tiện phục vụ trò chơi.
 - + Dự kiến thời gian chơi và khả năng thực hiện trò chơi của HS.
- Tiến hành chơi:
 - + GV hướng dẫn HS chơi trò chơi.
 - + HS thực hiện trò chơi.
 - Kết luận, đánh giá:
 - + HS đánh giá việc thực hiện trò chơi.
 - + GV nhận xét, đánh giá.

2.4.3. Yêu cầu sơ phạm

- Trò chơi phải phù hợp với nội dung giáo dục, vừa sức với HS, có thể thực hiện trong thực tế.
- Nên có những phương tiện vật chất cần thiết để nâng cao hiệu quả của trò chơi.
- Cần tạo điều kiện cho đông đảo HS tham gia chơi, đặc biệt là những em nhút nhát.
- Luật chơi rõ ràng, đánh giá khách quan, công bằng, giúp HS có hứng thú khi chơi.

2.5. Điều tra

2.5.1. Khái niệm

Điều tra là phương pháp tổ chức cho HS tìm hiểu thực trạng cuộc sống xung quanh liên quan tới nội dung giáo dục của chủ đề/bài học.

2.5.2. Các bước tiến hành

- Chuẩn bị: GV cần:
 - + Xác định nội dung điều tra.
 - + Dự kiến kết quả điều tra.
 - + Chuẩn bị phiếu điều tra.

- + Dự kiến thời gian, địa điểm, cách tiến hành điều tra, cách đánh giá kết quả, phối hợp các lực lượng giáo dục để hỗ trợ HS.
- Thực hiện:
 - + GV hướng dẫn HS: Nội dung điều tra, cách tiến hành, địa điểm điều tra, thời hạn hoàn thành, cách đánh giá.
 - + HS điều tra, hoàn thành các phiếu theo yêu cầu.
 - + HS nộp phiếu điều tra/báo cáo, trình bày kết quả trước lớp; các HS khác nhận xét.
 - + GV nhận xét, đánh giá, kết luận.

2.5.3. Yêu cầu sư phạm

- Nội dung điều tra cần phù hợp với chủ đề/bài học giáo dục, khả năng, kinh nghiệm của HS và điều kiện thực tế.
- Nhiệm vụ điều tra mang ý nghĩa xã hội, có tác dụng giáo dục thiết thực.
- HS được tổ chức theo nhóm (sự hiểu biết tương đương) để tạo ra sự cân sức giữa các nhóm.
- Nên tạo điều kiện cho các nhóm có sản phẩm điều tra tốt lên trình bày: HS được giải thích cách làm, tranh luận, bổ sung ý kiến cho nhau.

2.6. Đóng vai

2.6.1. Khái niệm

Đóng vai là phương pháp HS thực hành, “làm thử” một số cách ứng xử nào đó trong một tình huống giả định.

2.6.2. Các bước tiến hành

- GV giới thiệu tình huống.
- Các nhóm thảo luận, xây dựng “kịch bản” và phân công đóng vai.
- Các nhóm lên đóng vai.
- HS nhận xét, đánh giá.
- GV tổng kết.

2.6.3. Yêu cầu sư phạm

- Tính mục đích của tình huống phải thật rõ ràng.
- Tình huống phải dễ đóng vai, không nên quá phức tạp.
- Mọi HS đều được tham gia vào quá trình thảo luận, xây dựng kịch bản, được đóng vai hoặc phục vụ cho việc đóng vai của các bạn trong nhóm. Nên khích lệ cả những HS nhút nhát cùng tham gia.

- Trong khi các nhóm thảo luận, GV phải đến từng nhóm quan sát, lắng nghe; kịp thời phát hiện những khó khăn, lúng túng của HS để có sự hỗ trợ, giúp đỡ, điều chỉnh kịp thời.